
Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій
Кафедра журналістики та філології

Ministry of Education of Ukraine
Sumy State University
Faculty of Foreign Philology
and Social Communications
Department of Journalism and Philology

XII

ЖУРНАЛІСТСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ: СВІТОВІ ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ

ДВАНАДЦЯТА МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

JOURNALISM EDUCATION IN UKRINE: WORLD-PROFESSIONAL STANDARDS

THE XIIth INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCE

Суми, 8–9 червня 2016
Sumy, 8–9 June 2016

**МОВНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ЛЕКСИКИ
В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ «В КОНТАКТІ»
(НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТСЬКИХ СПІЛЬНОТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)**

Ірина Серебрянська,
к. ф. н., доцент, СумДУ
Катерина Смірнова,
студентка 3 курсу СумДУ, РК-31

Стаття присвячена аналізу особливостей функціонування лексики освітньої сфери в мові студентів-користувачів соціальної мережі «В Контакті». Подано результати моніторингу повідомлень та коментарів до них у студентських спільнотах СумДУ щодо лексичного складу мовного дискурсу соціальної мережі.

Ключові слова: інтернет-комунікація, освітня лексика, троп, конотація.

**LINGUISTIC AND STYLISTIC PECULIARITIES OF EDUCATIONAL VOCABULARY
IN SOCIAL NETWORK "IN CONTACT
(ACCORDING TO STUDENT COMMUNITY OF SUMY STATE UNIVERSITY)**

Irina Serebrianska,
associate professor, Sumy State University
Kateryna Smirnova,
3rd year student, PK- 31

The article deals with analysis of the functioning of students' education vocabulary in the language of social network «In Contact». It represents the results of linguistic monitoring of the reports and comments to them in student community of Sumy State University.

Keywords: Internet communication, educational vocabulary, connotation.

Інтернет-комунікація, що постійно змінюється та вдосконалюється новими додатками та функціями, є феноменом сьогоденного спілкування. Дедалі ширшає можливість обміну смислами завдяки високотехнологічній базі Інтернету. Серед основних функцій віртуальної взаємодії є встановлення та підтримання зв'язків між учасниками комунікації. Найпоширенішими каналами інтернет-комунікації є форуми, блоги, мікроблоги, аудіо та відеоресурси, новинні сайти, соціальні мережі.

Як особливе середовище комунікації Інтернет став полем дослідження для багатьох вчених різних галузей знань. Вивченням мовної складової Інтернет-комунікації займаються вітчизняні та зарубіжні науковці. Питанню графічного оформлення Інтернет-комунікації присвячені роботи Г. Гусейнова та С. Лісників, орфографії та стилістики мови соціальних мереж – Г. Трофімової. С. Коноплицький досліджує комунікаційні можливості Інтернету в ракурсі соціологічного аналізу, Д. Кристал пропонує виокремити обмін смислами через Інтернет, як окремий вид спілкування, Л. Іванов підкреслює, що мова Інтернет-комунікації пристосовується до сучасних життєвих реалій.

До аналізу українського Інтернет-дискурсу зверталися Ю. Маковецька-Гудзь, С. Чемеркін (мовні та внутрішньоструктурні процеси інтернет-комунікації) та О. Леонтович (проблеми словотвору). Проте питання лексичного складу української мови соціальних мереж залишається невивченим, тоді як дослідження шару

сучасної лексики сфери вищої освіти в українському мовознавстві взагалі не представлені. Перші кроки відповідного аналізу нами було зроблено [4].

Актуальність дослідження зумовлена, з одного боку, зростаючою роллю соціальних мереж у комунікаційних процесах українського студентства та студентів Сумського державного університету (далі – СумДУ) зокрема, з іншого – процесами реформування вищої освіти в Україні. Оскільки сучасна модель Інтернет-комунікації надає можливість молоді активно співпрацювати «можливості для колективної творчості та інформаційного наповнення, спілкування та зав'язування комунікації найповніше відображають та реалізують спільноти» [8]. Мова спільнот соціальних мереж є актуальним об'єктом дослідження в наші дні, адже як окремий вид Інтернет-комунікації соціальні мережі об'єднують десятки мільйонів людей по всьому світу.

Метою дослідження є виявлення специфіки функціонування лексики освітньої сфери в мові студентів-користувачів соціальної мережі «В Контакті» (далі ВК). Звідси випливають такі завдання: здійснити моніторинг мови студентських спільнот СумДУ ВК (повідомлення та коментарі до них) щодо лексичного складу; класифікувати виявлені мовностилістичні особливості; визначити найбільш вживані студентами лексичні групи.

Соціальні мережі надають користувачам додаткові можливості у спілкуванні он-лайн. Факт постійного зростання зареєстрованої у ВК молоді можна пояснити тим, що віртуальне комунікативне оточення є більш зручним простором для спілкування в наш час. Як зазначає американська дослідниця Шеріл Текл, анонімність надає ілюзію абсолютної свободи: «Користувач може стати тим, ким він хоче стати, і йому не треба перейматися, як це сприйматимуть інші» [7]. Студентські спільноти СумДУ, зокрема «Підслухано в СумДУ», надають своїм користувачам можливість висловлювати думки про навчальний процес анонімно. Така можливість є позитивною в аспекті формування найбільш достовірної картини настроїв студентства.

У той же час науковці відзначають і негативний вплив інтернет-комунікації на розвиток мови. Так, К. Соколова стверджує: «Проблемні полілоги перероджуються в прості чати – легкі бесіди з певної тематики, складні емоційні стани передаються стандартними мовними кліше» [6]. На противагу цьому наше дослідження доводить, що лексика студентських спільнот представлена різноманітними групами, у тому числі й стилістично забарвленими.

Активне використання у студентських спільнотах СумДУ ВК епітетів свідчить про образність української мови в соціальній мережі. Епітети належать до найуживаніших художніх прийомів, їх роль – ідентифікація мовця серед інших. Як зазначає О. Волинський, «епітетна структура як складова стильової системи в її художній закономірності є елементом стилю та позначає самотутність, оригінальність художнього мислення автора та особливостей його конкретного мовленнєвого втілення» [1].

Епітети в студентських спільнотах СумДУ ВК класично поділяються на постійні (ті, що традиційно супроводжують означення предмета й постійно зберігаються за ним у конкретному мовному стилі) та контекстуально-авторські (під *контекстуально-авторськими* розуміємо епітети, які виділяють не постійну чи супровідну рису предмета, а таку ознаку, яка є характерною за певних обставин у конкретному контексті). Перші представлені більш широко, наприклад: відомий фахівець, яскраве студентське життя, насичене студентське життя, перспективна професія. Контекстуально-авторських епітетів менше, вони переважають у характеристиці студентами навчального процесу, наприклад: *найкмітливіша команда університету, підкилимні ігри*.

У цілому в аналізованих матеріалах переважають епітети, виражені прикметниками. Студенти-користувачі спільнот СумДУ найчастіше використовують епітети, коли створюють запис чи новину у спільноті, аніж коли залишають коментарі. У цілому епітети мають позитивне емоційне забарвлення та означають реалії студентського життя.

Серед інших прийомів виразності під час комунікації у студентських спільнотах СумДУ використовується метонімія (троп, побудований на перенесенні значення за суміжністю) та синекдоха як різновид метонімії, наприклад: *факультет електроніки та інформаційних технологій – переможець Кубка КВН; привіт, СумДУ; люди, допоможіть (люди у значенні «студенти»)*. Реалізуючи тісний зв'язок між зіставляваними поняттями, подібні конструкції урізноманітнюють мову соціальної мережі. Як показують результати стилістичного аналізу, метонімія вживається студентами переважно у звертаннях. Синекдоха – троп, побудований на кількісній заміні, – фігурує в текстах студентських спільнот порівняно з метонімією не так часто: *Рекламист має стати показником чесності та порядності; журналіст повинен досконало володіти державною мовою*.

Характерною ознакою Інтернет-комунікації є спрощена мова (прості речення, скорочення, просторіччя), простежуються відхилення від орфографічних норм. Та є й позитивні тенденції спілкування в студентських спільнотах СумДУ, серед яких – вживання перифразу.

Перифраз – описовий зворот мови, за допомогою якого передають значення певного слова. Такий описовий зворот вказує на предмет, підкреслюючи його додаткові значення. У реченні: *AIESEC в Сумах запрошує на презентацію міжнародних можливостей!* – під словосполученням *міжнародні можливості* автор має на увазі навчання за кордоном. З контексту повідомлення читач розуміє зміст перифразу, адже автор обрав суміжні з означуваним поняттям ознаки та створив синонімічний зворот.

Прикладом перифразу, що набуває форми фразеологічного звороту, є речення: *Тож ми крокуємо в ногу з часом і запрошуємо на віртуальну екскурсію Сумським державним університетом*. Фразеологізм *крокуємо в ногу з часом* у наведеному контексті за значенням можна було б замінити описовим зворотом *дотримуємося новітніх технологій*. Проте використання згаданого фразеологізму в нашому випадку увиразнює мову автора.

У мові студентських спільнот особливе місце посідає полісемія, яка стає підґрунтям для формування молодіжного сленгу. Наприклад, у реченні: *Проте є універсальні правила, застосовуючи які автор чи авторка завжди зможе зачепити свою аудиторію* – словосполучення *зачепити свою аудиторію* є перифразом, що означає «зацікавити, привернути увагу». У словнику української мови слово *зачепити* має дев'ять значень, одне з яких переносне – «звертати увагу на що-небудь, спрямовувати думку до чогось у розмові, якомусь викладі і т. ін.» [5].

Отже, смисл перифраза повинен бути зрозумілим без додаткового коментаря. У студентських спільнотах СумДУ перифраз, як правило, використовується вдало, підкреслює особливості молодіжного сленгу та взаємодіє з традиційними мовними одиницями, такими як фразеологічні звороти. За умови грамотного використання перифраз є вдалим засобом художнього увиразнення мови. Мова спілкування студентів ВК є емоційно-експресивною, тому вживання різних тропів вводиться у комунікаційний дискурс соціальної мережі в більшості випадків саме з метою додаткового забарвлення лексики.

Троп, що полягає в навмисному применшенні вияву ознаки або перебігу дій – мейозис, – є прикладом емоційно-експресивної лексики студентських спільнот СумДУ. Мейозис у коментарях та записах студенти використовують з різною ме-

тою. Навмисне применшення може мати як негативне, так і позитивне смислове навантаження. Наприклад у реченні: *Про скасування стипендій в записі на ФБ МінФіну нічогосінько немає* – слово *нічогосінько* виражає певний психо-емоційний стан автора. Замість нього можна використати емоційно нейтральний варіант *нічого*, проте мейози краще передає роздратованість мовця неправдивою інформацією, його бажання підкреслити конкретний факт та спростувати певні чутки.

Негативного оцінного відтінку набуває слово *грошики*: *Свої грошики студенти отримують лише на початку наступного місяця*. Автор таким чином акцентує увагу на недостатній сумі студентської стипендії. А в наступному контексті ще одне слово із зменшено-пестливим суфіксом (*навчаннячко*) звучить іронічно: *Друзі, наш Владько подбає про комфортне і якісне навчаннячко*.

У наступному прикладі: *Агов, першокурснику, цей мужчинчик тобі точно підкаже, як бути* – похідне від *мужчина* слово *мужчинчик* використовується на позначення студента, який є представником студентського самоврядування. Зменшено-пестлива форма слова, що, як правило, виражає любов та повагу, у цьому випадку набуває негативної оцінної конотації, підкреслюючи невідповідність представника студентства «дорослій» посаді, яку він обіймає. У контексті ця форма має комічне значення та виконує функцію каламбуру. Таким чином, у досліджених прикладах мейозис виступає чинником мовного новотвору та надає тексту переважно негативної конотації.

Оскільки українська мова контактує з багатьма іншими мовами, наслідками таких взаємодій є різного роду запозичення, які іноді підлягають змінам. Стилістичне функціонування іншомовних слів у студентських спільнотах СумДУ різноманітне: вони є компонентами стилістичних фігур та тропів; вживаючись у переносному значенні, – засобом створення образності, певного колориту, іронії.

У молодіжну сленгову мову сьогодні гармонійно проникають варваризми – іншомовні слова та звороти, що не стали загальноновживаними. Іноді так називають лише ті слова, що трапляються в писемному мовленні в чужомовному графічному передаванні [3]. Такою лексикою студенти послуговуються для створення невимушеної атмосфери комунікації між усіма користувачами спільноти. Головною причиною того, що молодь надає перевагу варваризмам, на нашу думку, є можливість висловитися лаконічніше і влучніше (якщо в літературній українській мові треба вживати кілька слів для опису події чи явища, то в англійській, наприклад, натомість можна використати лише одне слово). Мова віртуального простору тяжіє до лаконізму та простоти. Можливо, звучання українських слів для комунікантів втрачає необхідний семантичний чи емоційний відтінок, тому їх заміна варваризмами в інтернет-комунікації вважається більш вдалою.

У студентських спільнотах СумДУ ВК переважають варваризми, що походять з англійської мови, – т. зв. англіцизми. Серед них найбільш поширеними в соціальних мережах, за нашими спостереженнями, є такі: *воркшоп, стрімити, селфі, піпл, хакерський, дрімтім, лаве*. Широке використання іншомовних слів, інтегрованих в український контекст, зумовлене інтернаціональністю англійської мови та зростанням її популярності серед українських студентів.

Словниковий склад мови являє собою відкриту систему, тож виникнення нових слів збагачує мову. Для визначення нових лексичних одиниць в українській мові використовується термін «неологізм». Неологізмом може стати новостворене авторське слово чи сполука слів, що не є загальноновживаною і лише перебуває у процесі входження в загальне використання. Серед прикладів неологізмів у студентських спільнотах СумДУ нам вдалося зафіксувати трансформований англіцизм *лалка*, який у контексті позначає негативні риси характеру певної особи: *Лалка не той, хто запропонував таку схему, а той, хто буде голосувати за таких*. Сло-

во походить від англійської абрєвіатури *LOL*, що останнім часом поширюється в мережі Інтернет та означає «loughing out loud» – «голосно сміюся» [2]. В аналізованому прикладі автор говорить про певну категорію людей, даючи їм назву *лалка*.

Авторським утворенням студентів СумДУ є слово *столовка*, що набуло додаткових конотацій саме в стінах вишу. Слово *столовка*, що здавна функціонує в студентському середовищі, є русизмом, адже походить з російського *столовая* (укр. – *їдальня*). З часом на традиційне значення нашарувалися додаткові семантичні ознаки, і сьогодні для студентів СумДУ *столовка* – це дискотека, яка проходить щотижня в їдальні університету. Поза контекстом зміст слова буде зрозумілим лише для певного кола людей, у межах соціальної групи студентів СумДУ, поза якою він втрачає свою мовностилістичну особливість. Подібна лексика, представлена у студентських спільнотах ВК, сформувалася під впливом подій і явищ студентського життя.

Отже, Інтернет-комунікація як важливе суспільне явище сьогодення має значний вплив на формування мовної картини світу студентів. Широке використання студентами стилістично забарвленої лексики в соціальних мережах свідчить про їх образне мислення. Тенденція до функціонування лаконічних та коротких мовленнєвих структур у віртуальному спілкуванні є результатом потреби чітко сформулювати думку та вміння концентруватися на головному. Мовний дискурс соціальної мережі ВК представлений різними групами лексики (епітети, метонімія та синекдоха, перифраз, мейози, різні види запозичень, неологізми), що відображають особливості комунікації в середовищі студентських спільнот. Інтернет-спілкування так чи інакше інтенсивно впливає на сучасну літературну українську мову й потребує подальших досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Волковинський О. Епітет як носій та елемент стилю / О. Волковинський // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – Вип. 21. – С. 272–277.
2. Internet Slang Words and Computer Slang [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.internetslang.com>
3. Ленець К. Варваризм / К. В. Ленець // Українська мова : Енциклопедія / [редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.] – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 62.
4. Серебрянська І. М. Формування українського поняттєво-термінологічного апарату вищої освіти в умовах модернізації національної вищої школи // Мова і культура (Науковий журнал). – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – Вип. 18. – Т. III (178). – С. 334–338.
5. Словник української мови: в 11 томах. – Т. 3, 1972. – С. 406.
6. Соколова К. Трансформація журналістських жанрів (на прикладі інтернет-медіа) / К. Соколова. – Інформаційне суспільство. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 17. – С. 15–18.
7. Turkle S. Life on the Screen : Identity in the Age of the Internet / Turkle Sherry. – London : Simon & Schuster. – 2005. – 456 p.
8. Фісенко Т. Принципи побудови спільнот у соціальних Інтернет-мережах / Т. В. Фісенко // Світ соціальних комунікацій [Електронний ресурс]. – К., 2012. – Т. 7. – С. 119–123. – Режим доступу: http://www.kyumu.edu.ua/images/ssc_tom7.pdf